

Onderbouwd

Analyse doelen Jonge kind

slo

April 2019

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2019 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Afdeling: Primair Onderwijs

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.slo.nl & <http://jongekind.slo.nl/>

E-mail: primaironderwijs@slo.nl

Onderbouwd!

DEEL 1: ACHTERGRONDGEGEVENS OBSERVATIELIJST

Titel	<i>Onderbouwd Online</i>
Auteur(s)	Simone de Groot
Uitgever	Klassewerk; Heutink
Jaar van uitgave	2011-2019
Doelgroep	Basisonderwijs groep 1 en 2
Samenstelling van het instrument	<i>Onderbouwd</i> is een complete kleutermethode met aandacht voor taal, rekenen en motoriek. Als basis geldt het werken vanuit leerdoelen. <i>Onderbouwdonline</i> is het hart van de methode. Dit digitale plan-, registratie- en volgsysteem helpt bij het stellen van doelen, geeft zicht op leerresultaten en ondersteunt het planmatig en resultaatgericht werken. Daarnaast bestaat de methode uit: een <i>Klassepakket</i> (met bij leerdoelen voor taal, woordenschat en rekenen behorende handpoppen en poppenkasten, aankleedpop en verteltheater); Themapakketten (voor taal, woordenschat en rekenen); <i>Leerpakket aanvulsets</i> (met registratiekaarten, sticker sets en stempelset); <i>Onderbouwd Academie</i> (vijf online modules waarmee leerkrachten geschoold kunnen worden in <i>Onderbouwd</i>). En verder is <i>Onderbouwd</i> gekoppeld aan een pakket ontwikkelingsmaterialen.
Doorgaande lijn	<i>Onderbouwd!</i> bevat naast registratiemogelijkheden voor groep 1 en 2 ook registratiemogelijkheden voor de 'instroom'. Hierbij kunnen de observaties van leerlingen vanaf 3.4 jaar (de peuter- of instroomgroep) door de leidster of leerkracht worden vastgelegd. Deze gegevens gaan vervolgens mee naar groep 1.
Geanalyseerde onderdelen	Er is gekeken naar de observatie-items voor taal en rekenen zoals deze vermeld staan bij <i>Onderbouwdonline</i> . Motoriek is in principe buiten beschouwing gelaten maar wel is gekeken of hierin ook doelen aan de orde komen die gericht zijn op taal of rekenen.
Uitgangspunten en doelstellingen van het instrument	Op de website staan aangegeven: "Jonge kinderen leren door te spelen. Tijdens het spel is er plezier en zijn kinderen geboeid bezig. Wanneer een kind zijn eigen spel mag uitkiezen, ontstaat er meer motivatie en betrokkenheid. Een gemotiveerd kind leert meer en beter. Een leerkracht wil de kinderen nieuwe dingen leren en hen helpen zich verder te ontwikkelen. Hierbij is het belangrijk om duidelijke leerdoelen te stellen. <i>Onderbouwd</i> verbindt leren en spelen door met ontwikkelingsmateriaal gericht te werken aan leerdoelen."
Korte beschrijving van visie op het jonge kind zoals aangegeven in het instrument/ de methode	Op de website van de uitgever staat bij <i>Onderbouwd! Online</i> als visie op jonge kinderen het volgende verwoord: "De ontwikkeling van jonge kinderen kan grillig en onvoorspelbaar verlopen. Natuurlijk willen leerkrachten weten hoe de leerlingen zich ontwikkelen en of er voldoende vordering wordt gemaakt. Als je weet waar een kind staat, dan kunnen er gerichte en haalbare doelen gesteld worden. Het onderwijs sluit beter aan bij wat een kind nodig heeft komt zo tot effectief leren. De registratie van <i>Onderbouwdonline</i> is hiervoor de basis. Het helpt om dagelijks inzicht te krijgen in de ontwikkelingen van het kind en helpt bij de juiste keuzes voor het herhalen of verrijken van een leerdoel. Omdat het belangrijk is dat kinderen ook zelf zien wat ze geleerd hebben, kunnen zij werken met hun eigen registratiekaart. Het kind wordt eigenaar van zijn eigen leerproces."

Inhoud	In de methode <i>Onderbouwd</i> zijn elf thema's uitgewerkt. Een thema duurt drie weken: een taalweek (met vijf taalkringen) en twee rekenweken (met zeven rekenmomenten). In elke week wordt een taal- of rekenspel aangeboden. Daarnaast kunnen ook motorische doelen worden aangeboden. Elk spel hoort bij een observatiedoel. Op deze doelen wordt die week geobserveerd. Bij het plannen van de activiteiten dient rekening gehouden te worden met de toetsmomenten. <i>OnderbouwdOnline</i> bevat hiervoor een jaarplanning. Doelen zijn uitgewerkt op drie niveaus: peuters/instream, groep 1 en groep 2.
Aspecten taalontwikkeling	Taal onderscheidt de volgende aspecten: communicatie, auditieve en visuele discriminatie, klanken, klankgroepen; letterkennis, rijmen en woordenschat. Daarnaast heeft het instrument ook nog de mogelijk de woordenschat voor Engels en Fries te scoren.
Aspecten rekenontwikkeling	Bij rekenen komen de volgende onderdelen aan de orde: sorteren, omgaan met de telrij, optellen en aftrekken, ruimtelijke oriëntatie, tijd, meten en wegen en geld.
Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling	<i>Onderbouwd!</i> biedt geen observatie-items voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.
Werkwijze	De leerkracht observeert de leerlingen tijdens het 'spel van de week', het ontwikkelingsmateriaal dat hoort bij het doel dat wordt geobserveerd. Elk doel onderscheidt twee niveaus: F-niveau (fundamenteel) en S-niveau (streefniveau). Het S-niveau van groep 1 is gelijk aan het F-niveau van groep 2. De leerkracht bepaalt na afloop op welk niveau het doel is behaald. Doelen die nog niet worden behaald, worden op een later tijdstip herhaald. Per thema worden er vijf doelen geobserveerd: één taaldoel, twee rekendoelen en twee motoriekdoelen. Aan de leerlingen wordt verteld of het spelletje goed is gegaan. Ook kan samen het behaalde doel worden gekleurd in het ' <i>Zie mij leren boekje</i> '. De methode geeft aan dat leerlingen hierdoor eigenaar van hun eigen leerproces worden. Met het programma kunnen automatisch leerlingenrapportages en groepsoverzichten worden gegenereerd. Deze vormen de basis voor de handelingsplannen. De leerkracht heeft ook de mogelijkheid om van een leerling een profielscan te maken. Hierin wordt gekeken naar de leerstijlen van een kind, gebaseerd op de theorie van meervoudige intelligentie.
Aanwijzingen voor normering	Bij alle observatie-items (doelen) wordt precies omschreven wat er per niveau van de leerling verwacht wordt. Er zijn drie score mogelijkheden: N (niet aan toe), F (fundamenteel; het basisniveau) en S (streef; opdracht te eenvoudig voor de leerling). Bij het aanklikken van een doel wordt de omschrijving van het doel gegeven, uitleg gegeven over mogelijke leerbelemmeringen en tips voor leerstimulans. Daaronder is een scherm waarin leerkrachten aanvullende informatie kunnen neerzetten.
Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	Kinderen die een N-score verschijnen bij het volgende thema in beeld bij 'in ontwikkeling'. De leerkracht bepaalt dan of het spel dat bij de N-score hoorde nogmaals wordt aangeboden. Of dat er hiermee nog even wat langer wordt gewacht en de leerlingen ondertussen oefenen bij de

	<p>routinelessen, de lessen die in het komende thema bij het nog niet behaalde doel horen. <i>Onderbouwd</i> bevat tips hoe dit het beste kan. <i>Onderbouwd</i> hanteert als vuistregel bij uitval even afwachten en bij pluskinderen direct verrijken.</p>
Opmerkingen	<ul style="list-style-type: none"> • In augustus 2019 verschijnt een nieuwe versie van <i>Onderbouwd online</i>. Hierin komen een aantal doelen aan de orde die nog niet in de huidige versie zitten. • <i>Onderbouwd</i> kan gekoppeld worden aan <i>ParnasSys</i>. • Naast de website is er ook een <i>Onderbouwd-app</i>. • <i>Onderbouwd</i> bevat mogelijkheden om ouders te informeren. • De <i>Onderbouwd Academie</i> bestaat uit vijf modules en maakt het mogelijk dat leerkrachten op hun eigen tijd zich kunnen scholen in het werken met <i>Onderbouwd</i>. De modules zijn gericht op: <i>Onderbouwd online</i>, <i>Woorden met Wim</i>, <i>Fred van de rekenflat</i>, <i>Villa letterpret</i> en de Masterclass (verdieping). Ook zijn er gebruikersbijeenkomsten. • Bij uitgevrij Klassewerk is de wereldoriëntatiemethode <i>Wijzneus</i> verkrijgbaar. Dit pakket voor groep 2-4 sluit aan bij <i>Onderbouwd</i>.

DEEL 2A: ANALYSE-RESULTATEN ONDERBOUWD OP SLO-DOELEN (VERSIE 2017-2018)
(beschrijvend)

Taal eind groep 2

Domein Mondelinge taalvaardigheid	
woordenschat en woordgebruik	De meeste doelen van het subdomein <i>woordenschat en woordgebruik</i> zijn teruggevonden in het instrument. Alleen het doel (<i>nieuwe</i>) <i>woorden vormen</i> ontbreekt.
spreken	Bij het subdomein <i>spreken</i> zijn elf doelen geformuleerd. Hiervan komen er acht wel, twee gedeeltelijk en twee niet voor. De doelen <i>herkennen en afstemmen op het spreekdoel (met hulp)</i> en <i>herkennen van en afstemmen op het publiek (met hulp)</i> komen gedeeltelijk aan de orde bij het observatie-item ' <i>het kind kan verbaal een opdracht geven aan een ander</i> '. De doelen <i>vloeiend en verstaanbaar praten en gebruiken van gebaren om boodschappen te ondersteunen</i> zijn niet aangetroffen.
luisteren	Doelen van het subdomein <i>luisteren</i> komen deels aan bod. Vier doelen zijn wel aangetroffen, zeven niet.
gesprekken voeren	De doelen van <i>gesprekken voeren</i> komen in beperkte mate aan de orde.
Domein Taalbeschouwing	
praten over taal	De doelen voor het domein <i>taalbeschouwing</i> komen niet aan bod.
nadenken over taal	Idem.
Domein Lezen	
leesplezier	De meeste doelen van <i>leesplezier</i> komen niet aan voor in het instrument. Alleen het doel <i>plezier tonen in voorlezen en boeken</i> is aangetroffen.
oriëntatie op verhaal en tekst	Bij het subdomein <i>oriëntatie op verhaal en tekst</i> worden tien doelen onderscheiden. Hiervan zijn er drie wel en zeven niet teruggevonden.
fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Alle doelen rond <i>fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe</i> komen aan bod.
Domein Schrijven	
oriëntatie op geschreven taal	Het domein <i>schrijven</i> is niet uitgewerkt in het observatie-instrument. De bijbehorende doelen zijn dan ook niet aangetroffen. De schrijfmotoriek komt wel aan de orde bij <i>Onderbouwd</i> , bij de doelen voor motoriek.
aanvankelijk schrijven	idem.

Rekenen eind groep 2

Domein Getallen	
getalbegrip	Bij het subdomein <i>getalbegrip</i> zijn veertien doelen geformuleerd. Hiervan komen er vijf wel, vier gedeeltelijk en vijf niet aan de orde. Het vertellen van uit een willekeurig getal komt wel aan bod, het terugtellen niet. Van het doel <i>kan hoeveelheden tot ten minste 12 schatten, precies tellen en weergeven</i> komt het precies tellen wel voor in het instrument, het schatten en weergeven niet. De

	hoeveelheidsbegrippen <i>meer</i> en <i>minder</i> komen wel aan de orde; de overige hoeveelheidsbegrippen niet.
bewerkingen	Alle drie doelen van het subdomein <i>bewerkingen</i> komen aan de orde.
Domein Verhoudingen	
-	Het domein <i>verhoudingen</i> komt niet aan de orde in het instrument.
Domein Meten en meetkunde	
meten:	
lengte en omtrek	Doelen rond het subdomein <i>lengte en omtrek</i> komen deels aan de orde. Wel gevonden zijn: <i>herkent begrippen en lengte en omtrek en kan deze handelend gebruiken in concrete situaties</i> . De begrippen zelf worden overigens niet nader omschreven in het observatie-instrument. Ook het doel <i>kan lengtes vergelijken en ordenen</i> komt aan bod. De overige drie doelen zijn niet teruggevonden.
oppervlakte	In het instrument komt de doel <i>'het kind kan een oppervlakte tellen en vergelijken'</i> en <i>'het kind beseft dat oppervlakte en omtrek verschillende getalswaarden hebben'</i> voor. Dit maakt dat de drie doelen die geformuleerd zijn voor het subdomein <i>oppervlakte</i> allemaal deels aan de orde komen.
inhoud	Inhoud komt niet aan de orde in het instrument.
gewicht	Alle doelen rond het subdomein <i>gewicht</i> komen aan de orde.
tijd	Van de vier doelen over <i>tijd</i> komen er twee wel en twee niet aan bod. Niet teruggevonden zijn: <i>kan van activiteiten die veel in tijdsduur met elkaar verschillen, aangeven welke langer of korter duurt; kan kritisch denken en redeneren over tijd in eenvoudige probleemsituaties</i> .
geld	Bij het subdomein <i>geld</i> zijn vier doelen geformuleerd. Hiervan komen er twee wel, een niet en een gedeeltelijk aan de orde. Het doel <i>kan gepast betalen van voorwerpen onder 10 euro met munten van 1 euro en kan van een hoeveelheid van maximaal tien munten van 1 euro, het totaal betalen</i> komt gedeeltelijk aan de orde bij het observatie-item <i>'kan geldhandelingen uitspelen'</i> .
meetkunde:	
oriënteren in de ruimte	Het doel <i>kent en gebruikt ruimtelijke begrippen</i> komt aan bod in het instrument, al worden de specifieke begrippen niet benoemd. Van de meetkundige begrippen komen <i>links</i> en <i>rechts</i> aan de orde; <i>tegenover</i> en <i>tussen</i> niet. De overige drie doelen zijn niet aangetroffen.
construeren	Alle drie doelen van het subdomein <i>construeren</i> komen aan bod.
opereren met vormen en figuren	Bij het <i>opereren met vormen en figuren</i> worden drie doelen onderscheiden. Twee daarvan zijn teruggevonden: <i>kan de meetkundige figuren benoemen</i> en <i>kan voorwerpen sorteren op minimaal twee kenmerken</i> . Het <i>herkennen van de meetkundige figuren in voorwerpen uit de omgeving</i> is niet aangetroffen.
Domein Verbanden	
-	Het domein <i>verbanden</i> komt niet aan de orde in het instrument.

Sociaal-emotionele ontwikkeling eind groep 2

Onderbouwd! biedt geen observatie-items voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.

DEEL 2B: ANALYSE-RESULTATEN ONDERBOUWD OP SLO-DOELEN (VERSIE 2017-2018) (tabel)

Legenda:		
■	=	aanwezig
▣	=	gedeeltelijk aanwezig
□	=	niet aanwezig
n.v.t.	=	niet van toepassing

Taal eind groep 2

N.B. In augustus verschijnt een nieuwe versie van *Onderbouwd online*. Hierin komen doelen aan de orde die nog niet in de huidige versie verwerkt zijn. Deze doelen zijn aangegeven met een sterretje (*).

Eind groep 2		
Domein Mondelinge taalvaardigheid		
woordenschat en woordgebruik	uitbreiden van de receptieve woordenschat	■
	uitbreiden van de productieve woordenschat	■
	passende woorden gebruiken voor concrete zaken/schoolse omgang en onbekende woorden omschrijven	■
	verschillende en nieuwe woorden gebruiken (betekenisuitbreiding, semantiek)	■
	(nieuwe) woorden vormen (morfologie)	□*
spreken	vertellen of navertellen van een verhaal	■
	uitleg geven	■
	vertellen over een gebeurtenis of eigen ervaring	■
	vertellen (een monoloog houden) voor een vertrouwd publiek	■
	vloeiend en verstaanbaar praten zoals klinkers en medeklinkers verstaanbaar uitspreken en gebruiken van eenvoudige intonatie	□*
	(nieuwe) woorden kiezen en gebruiken	■
	klanken vormen met het Nederlandse klanksysteem (fonologie)	■
	zinnen vormen (syntaxis)	■

Eind groep 2		
	gebruiken van gebaren om boodschappen te ondersteunen	☐ *
	herkennen van en afstemmen op het spreekdoel (met hulp)	☒
	herkennen van en afstemmen op het publiek (met hulp)	☒
	gebruiken van eenvoudige signaalwoorden voor samenhang in een verhaal	☒
luisteren	luisteren naar instructies en deze uitvoeren	☒
	luisteren naar verhalen, liedjes en gedichten	☒
	luisteren naar eenvoudige verslagjes	☐ *
	luisteren naar meningen van anderen	☐ *
	ontdekken van verschillende tekstsoorten	☐
	ontwikkelen van verhaalbegrip	☒
	kennismaken met de relatie tussen tekst en beeld	☐ *
	precies luisteren, ook door het stellen van begripsvragen	☐ *
	interpreteren van wat wordt verteld (relateren aan eigen kennis en ervaring; betekenis afleiden uit intonatie en stemgebruik)	☐ *
	samenvatten van wat wordt verteld	☒
evalueren van wat wordt verteld	☐ *	
gesprekken voeren	deelnemen aan geplande en ongeplande gesprekken om informatie uit te wisselen	☒
	discussiëren en overleggen	☒
	reageren op ... (mening geven), vragen stellen en beantwoorden	☒
	overleggen over 'filosofische' vragen	☐
	oriënteren op een gespreksonderwerp	☐ *
	vasthouden van het gespreksonderwerp	☐ *
	ervaren van verschillende gespreksdoelen	☐

Eind groep 2		
	bewust worden van verschillen tussen gesprekspartners en van omgangstaal zoals bij reacties van anderen en non-verbale reacties van anderen	☐ *
	gebruiken van gespreksregels	☐ *
	kiezen en productief gebruiken van (nieuwe) woorden	☒
Domein Taalbeschouwing		
praten over taal	voeren van gesprekjes over taal en taalgebruik	☐
nadenken over taal	reflecteren op taal	☐
	verbeteren van taalgebruik	☐
Domein Lezen		
leesplezier	ontwikkelen van leesplezier vanuit een rijke leesomgeving	☐ *
	plezier tonen in voorlezen en boeken (leesbeleving)	☒
	meeleven met personages in een op de leeftijd afgestemd boek	☐ *
	uiten van gevoelens/mening over een voorgelezen verhaal of rijmpje	☐ *
	zich inleven in alledaagse onderwerpen (aansluiten bij de leefwereld en bij onderwerpen die verder afstaan van het kind)	☐ *
oriëntatie op verhaal en tekst	ontwikkelen van kennis over de functies van lezen	☐ *
	kennismaken met zakelijke teksten zoals informatieve teksten, instructies en betogende teksten	☐ *
	kennismaken met fictionele teksten zoals verhalen en poëzie	☒
	kennis ontwikkelen over de opbouw van een verhaal of tekst (m.b.v. leesstrategieën)	☒
	ontdekken van de structuur van taal (tekst, zin, woord)	☐ *
	begrijpen waaruit een verhaal of tekst bestaat	☐
	begrijpen en interpreteren van verhalen en teksten	☒
	naspelen of navertellen van een voorgelezen verhaal (met of zonder illustraties)	☐ *

Eind groep 2		
	lezen/zingen van liedjes en versjes met een simpel rijmschema	☐ *
	spelen met vormen van schriftelijke communicatie uit eigen leefwereld	☐
fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	spelen met klanken (fonemen) en symbolen	☒
	ontdekken van het alfabetisch principe (in een speelse context)	☒
	woorden verklanken	☒
	ontdekken dat letters met klanken corresponderen	☒
	herkennen en gebruiken van rijmwoorden	☒
Domein Schrijven		
Oriëntatie op geschreven taal	ontwikkelen van kennis over de functies van schrijven	☐ *
	benoemen van het verschil tussen gesproken en geschreven taal	☐ *
	ontdekken van het verschil tussen 'schrijven' en 'lezen'	☐ *
	spelen met lettertekens (benoemen en schrijven)	☐ *
	schrijven met eigen grafische middelen (tekeningen, picto's, krabbels, symbolen)	☐ *
	schrijven van woorden met grote eenheden	☐
	achterhalen van de betekenis van geschreven taal	☐
Aanvankelijk schrijven	schrijven van woorden of korte (twee-woords)zinnen	☐
	schrijven over concrete en herkenbare dingen op basis van de ontwikkeling en interesses van de leerling	☐
	ontdekken dat geschreven taal communicatieve doelen heeft	☐
	ervaren dat verschillende lezers (leraar, medeleerlingen, ouders) verschillend reageren op eigen en andermans teksten	☐
	onder woorden brengen van gedachten, gevoelens en meningen (mondeling of schriftelijk)	☐
	praten over wat de leerling heeft opgeschreven	☐

Rekenen eind groep 2

Eind groep 2: De leerling...		
Domein Getallen		
getalbegrip	kan de telrij opzeggen tot ten minste 20	■
	kan vanuit elk getal tot 20 verder tellen en vanuit elk getal onder 10 terugtellen	■
	herkent en gebruikt rangtelwoorden tot ten minste 10	□
	herkent begrippen rond de telrij en kan deze handelend gebruiken in concrete situaties: verder, door, terug, naast, tussenin, (er)voor, (er)na, eerste, laatste	□
	kan hoeveelheden tot ten minste 12 schatten, precies tellen (resultatief) en weergeven (neerleggen, tekenen)	■
	kan hoeveelheden tot ten minste 20 vergelijken en ordenen: 'meer', 'minder', 'evenveel', 'meeste', 'minste'	■
	herkent hoeveelheidsbegrippen en kan deze handelend gebruiken in concrete situaties: meer, minder, evenveel, meeste, minste, veel, weinig, samen, niets, alles	■
	herkent kleine hoeveelheden tot ten minste 6, zonder tellen, eventueel door gebruik te maken van patronen en structuren	□
	kan verkort tellen van hoeveelheden tot ten minste 12 door gebruik te maken van patronen en structuren	■
	kan hoeveelheden tot ten minste 12 representeren met bijvoorbeeld vingers, streepjes, stippen	□
	kan de getalsymbolen 0 tot en met 10 lezen	■
	kent de volgorde van de getalsymbolen in de getallenrij tot ten minste 10	■
	kan getalsymbolen, telwoorden en hoeveelheden tot ten minste 10 koppelen aan elkaar	■
	kan kritisch denken en redeneren over de telrij, hoeveelheden en getallen tot ten minste 10 in probleemsituaties	□

Eind groep 2: De leerling...		
bewerkingen	kan eenvoudige optel- en aftrekproblemen met hoeveelheden tot ten minste 12 (handelend) oplossen	■
	kan eenvoudige splitsproblemen met hoeveelheden tot ten minste 10 (handelend) oplossen	■
	kan eenvoudige verdeelsituaties met hoeveelheden tot ten minste 12 (handelend) oplossen	■
Domein Verhoudingen		
-	kan in betekenisvolle situaties verhoudingsgewijs vergelijken en ordenen op grootte	☐
	herkent situaties of afbeeldingen waarin de verhoudingen niet kloppen	☐
Domein Meten en meetkunde		
meten: lengte en omtrek	herkent begrippen rond lengte en omtrek en kan deze handelend gebruiken in concrete situaties: - lang, langer, langst(e); kort, korter, kortst(e); - groot, groter, grootst(e); klein, kleine, kleinst(e); - dik, dikker, dikst(e); dun, dunner, dunst(e); - hoog, hoger, hoogst(e); laag, lager, laagst(e); - (er) omheen	■
	herkent tegenstellingen bij lengte en omtrek en kan deze gebruiken: grootste/kleinste; langste/kortste; hoogste/laagste; dikste/dunste	☐
	kan lengtes vergelijken en ordenen op het oog, door naast elkaar te houden, of met een hulpmiddel (zoals met een touwtje)	■
	kan lengte meten met een natuurlijke maat	☐
	kan kritisch denken en redeneren over lengte in eenvoudige probleemsituaties	☐
meten: oppervlakte	herkent begrippen rond oppervlakte en kan deze handelend gebruiken in concrete situaties: - groot, groter, grootst(e), even groot; - klein, kleine, kleinst(e), even klein	■
	herkent de tegenstelling grootste/kleinste bij oppervlakte en kan deze gebruiken.	■

Eind groep 2: De leerling...		
	kan de oppervlaktes van voorwerpen die veel van elkaar verschillen, vergelijken en ordenen door naast of op elkaar te leggen of op het oog	☒
meten: inhoud	herkent begrippen rond inhoud en kan deze handelend gebruiken in concrete situaties: vol, voller, volst(e), leeg, veel, weinig, meer, meest(e), minder, minst(e), evenveel	☐
	herkent de tegenstelling meeste/minste bij inhoud en kan deze gebruiken	☐
	kan inhouden, zowel in de betekenis van 'wat er in zit' als 'wat er in kan', op het oog vergelijken en ordenen	☐
	kan een inhoud meten met een natuurlijke maat en het resultaat via tellen vaststellen	☐
	kan redeneren over inhoud in eenvoudige probleemsituaties	☐
meten: gewicht	herkent begrippen rond gewicht en kan deze handelend gebruiken in concrete situaties: zwaar, zwaarder, zwaarst(e), licht, lichter, lichtst(e), even zwaar/licht	☒
	herkent de tegenstelling zwaarste/lichtste bij gewicht en kan deze gebruiken	☒
	kan enkele voorwerpen die (aanzienlijk) in gewicht verschillen vergelijken en ordenen naar gewicht door te wegen met de handen of met een balans	☒
	kan redeneren over gewicht in eenvoudige probleemsituaties	☒
meten: tijd	begrijpt tijdsbegrippen in dagelijkse situaties: dag, nacht, vandaag, morgen, gister, nu, straks, lang, kort, even(tjes), snel, eerder, later	☒
	kan gebeurtenissen in de goede volgorde beschrijven en ordenen (met foto's, met woorden) en uitleggen.	☒
	kan van activiteiten die veel in tijdsduur van elkaar verschillen, aangeven welke langer of korter duurt	☐
	kan kritisch denken en redeneren over tijd in eenvoudige probleemsituaties	☐
meten: geld	weet dat bedragen laten zien hoe duur voorwerpen zijn en dat je die voorwerpen kunt 'ruilen' tegen geld	☒

Eind groep 2: De leerling...		
	kan gepast betalen van voorwerpen onder 10 euro met munten van 1 euro en kan van een hoeveelheid van maximaal tien munten van 1 euro, het totaal bepalen	■
	kan redeneren over 'geld en waarde' in eenvoudige probleemsituaties	■
meetkunde: oriënteren in de ruimte	kent en gebruikt ruimtelijke begrippen: voor, achter, naast, in, op, boven, onder, dichtbij, veraf	■
	herkent de meetkundige begrippen links, rechts, tegenover, tussen.	■
	kan een eenvoudige route volgen en een bekende route globaal beschrijven	□
	kan eenvoudige plattegronden aflezen en interpreteren	□
	kan in eenvoudige situaties vertellen wat wel en wat niet zichtbaar is vanaf een bepaald standpunt	□
meetkunde: construeren	kan tweedimensionale afbeeldingen van driedimensionale figuren herkennen en omgekeerd	■
	kan een bouwwerk of constructie nabouwen ook als deze als foto is afgebeeld of in een stappenplan wordt weergegeven	■
	kan de regelmaat in patronen herkennen, deze uitleggen en voortzetten	■
meetkunde: opereren met vormen en figuren	kan de meetkundige figuren cirkel, driehoek, vierkant, rechthoek benoemen	■
	herkent vierkanten, rechthoeken, cirkels en driehoeken in voorwerpen uit de omgeving	□
	kan voorwerpen sorteren op minimaal twee kenmerken	■
Domein Verbanden		
-	begrijpt dat je hoeveelheden kunt vergelijken door objecten gesorteerd in rijen te leggen waardoor een eenvoudig beelddiagram ontstaat	□

Reactie uitgever

In de nieuwe versie van *Onderbouwd!* komen taaldoelen aan de orde die nu nog ontbreken. Van een aantal andere taaldoelen vraag ik me af of die niet thuishoren in groep 3.

